

Alláh, olivy a solidarita – pár postřehů z mého studijního pobytu v Ispartě

Radka Svačinková, FF MU, Ústav religionistiky

V září loňského roku jsem se vydala v rámci výměnného programu Erasmus do turecké Isparty, kde jsem strávila následujících pět měsíců na Teologické fakultě (İlahiyat Fakültesi). Těšila jsem se na teplou zimu, nové životní zkušenosti a spoustu přínosných informací o turecké kultuře a islámu v Turecku. Isparta leží v nadmořské výšce cca 1000 metrů a je obklopena za všech světových stran horami, teplou zimu se proto dalo prožít v nejbližším mořském letovisku Antalya, vzdáleném od Isparty přes 100 kilometrů; rozhodně však nikoli ve větrné Ispartě – kdy během 14 dní v říjnu teplota rapidně klesla ze 30 na 20 stupňů a dále pozvolna k mé nelibosti klesala.

Do Isparty jsem přijela několik dní před začátkem semestru, abych se ve městě a na univerzitě zorientovala. Namísto slíbeného pokoje v předražených apartmánech na mě čekalo však nemilé překvapení – žádné ubytování. Ubytování zahraničnímu studentstvu zaopatřuje ispartská International Office (obdobu brněnského CZS). Přes několik telefonátů a emailů ujišťování před příjezdem mě nakonec však majitel apartmánů neubytoval, a mě nezbylo než hledat ubytování jinde bez pomoci International Office, které se k mému problému s ubytováním stavělo značně flegmaticky. Laxnost této kanceláře a jejich těžkopádná byrokracie však byli jednou z mála nepříjemných zkušeností, a lze ji s odstupem času chápat jako dobrou příležitost tréninku vlastní asertivity.

S bydlením mi pomohla turecká studentka (má tutorka), jejíž rodina se mnou neúnavně hledala celý první týden bydlení po Ispartě, a která mě laskavě hostila a ubytovávala několik dní v mezidobí hledání. Z nepříjemného okamžiku, kdy jsem neměla kde bydlet, se nakonec stalo příjemné přátelství se studentkou Esrou a skvělá příležitost vidět, jak žije turecká rodina, jaký je jejich každodenní život, jak a kde se modlí, jak oslavují ramadan a také nezbytné objevování tajů turečtiny, která mi měla vystačit na běžnou komunikaci v obchodech a restauracích.

S tureckou pohostinností a přátelstvím jsem se při svých cestách i při studiu setkala ještě mnohokrát. Řekla bych, že to patří k turecké kultuře. Pořád mě překvapovali nové varianty pohostinství – od péče o zákazníky v obchodech, kdy nám byl servírován turecký čaj nebo káva, po velkolepé večere mých hostitelů a snahu udělat pro mě jako cizinku téměř nemožné. Ne vždy však status cizince poslouží jako výhoda – převážně v turistických oblastech mohou být cizinci někdy viděni jako možnost slušného výdělků (bývají praktikovány dvojí ceny pro cizince a místní). Cizinky z Evropy se navíc někdy mohou setkat s dotěrným chováním některých mužů, kteří občas stereotypně chápou Evropu jako semeniště hříchu a pornografie, těmto situacím se však lze vyvarovat.

Do školy jsem vyjma pátku chodila každý všední den, hodiny většinou probíhaly komorně v počtu dvou až sedmi studentů v duchu debat a přednášek u čaje. Na výběr bylo z islámského práva, islámské filozofie, psychologie náboženství, historie, studia o Koránu či arabštině. Studenti Erasmus programu mohou po domluvě navštěvovat

jakékoli kurzy jiných fakult, takže někteří z nás využili i možnost navštěvovat kurzy turečtiny na Filozofické fakultě (Fen Edebiyat Fakültesi). Během semestru se píší půlsestrální testy, odevzdávají se studentské práce z uplynulé první poloviny semestru. Ve zkuškovém období následuje druhá vlna testů a zkoušek. My na Teologické fakultě jsme měli mírně odlišné podmínky ukončování kurzů – psali jsme komentáře na každou hodinu, vypracovávali referáty, psali testy, a v jednom kurzu jsme museli nastudovat určité téma, a poté vést hodinu místo učitele, který zasedl do lavice jako student. Učitelé na Teologické fakultě byli vstřícní a přizpůsobili rozvrh i možnosti kurzů, které jsme navštěvovala. Chápali mě nejen jako studentku, ale také cizinku, prostřednictvím které se mohou dozvědět nové informace o jiné kultuře; mělo to vzájemný interkulturní rozměr.

Turecká společnost má mnohem výraznější diferenciaci mužského a ženského prostoru, než jsme tomu zvyklí v ČR. Projevuje se to ve všech rovinách společenského i rodinného života – v tradičním zachování rodinné struktury (otec pracuje, matka je zpravidla ženou v domácnosti), v podnicích, které jsou určeny výhradně pro ženy či pro muže (např. holičství, kadeřnictví – přes 60 procent žen v Turecku nosí šátky, čili přítomnost muže v dámském kadeřnictví je nepřijatelná; přesto jsem se setkala s mužem dámským kadeřníkem, jehož klientky byly ženy, které šátek nenosily). S formou genderové segregace, která je v tamější společnosti přirozená, jsem se setkala ale i např. na návštěvách u známých – v rodinách večere probíhaly odděleně; ženy a muži seděli odděleně u různých táců s jídlem (tradičně se jídlo konzumuje vsedě na zemi), případně i v jiné místnosti. Při posezení u čaje (což je nezbytnou součástí tureckého stolování) se to oddělení zachovávalo také. Setkala jsem se s mnoha studentkami, které se cítily nesvé, když měly sedět ve školní kavárně u jednoho stolu se svými spolužáky; odmítaly mimoškolní komunikaci a sdružování s opačným pohlavím (pokud nebyli v příbuzenském svazku), o jakémkoli fyzickém kontaktu nemluvě. Setkala jsem se však i s lidmi, kteří toto chování nedodržovali, někdy i zesměšňovali či označovali za extrémní apod. (na jednu mou známou oblečenou v *nikábu* – šátek zakrývající z větší míry obličej – volali na ulici někteří kolemjdoucí hanlivé věci, což ona přecházela s mlčením, protože na podobné reakce je zvyklá). Debata o nošení šátků v Turecku představuje široké spektrum názorů – armáda, která má v Turecku významnou politickou moc, náboženské projevy na veřejnosti přinejmenším nepodporuje, a je také pro vymizení šátků z turecké společnosti. Na druhé straně se objevují ženy hájící své náboženské přesvědčení *hidžáb* (šátek zakrývající obličej a krk) používat; případně též nepraktikující muslimové, kteří nepovažují nošení šátků za důležité aj. Ženy pohybující se ve státní sféře nesmějí šátky nosit; a do února tohoto roku studentky vysokých škol musely před vstupem do univerzitní budovy svůj šátek odložit. Nejednou se mnou učitelé žertovali, že šátkem, který jsem občas měla kolem krku, si nesmím za žádnou cenu omotat hlavu, pokud nechci, aby mě ochranka ve vestibulu napomenula. Naopak, pokud jsem se večer sama pohybovala v méně frekventovaných čtvrtích Isparty, bylo nesporně lepší šátek používat – neupoutávala jsem tak na sebe pozornost zvědavých a přespříliš přátelských cizích mužů.

Můj pobyt v Turecku mi přinesl kromě několika nabídek k sňatku a hráčské závislosti na deskové hře vrhcáby (tur. *tavla*) také neocenitelné znalosti turecké kultury, nové přátele a životní zkušenosti.